

Kiss Róbert Károly: A Turul Szövetség szegedi működése

A Turul Szövetség születése, főbb jellemzői

Az I. világháború után a közgondolkodásban eluralkodó kiábrándultság és le-targia a magyar társadalmat a korábbi „békeidőket” jellemző naiv szemlélődés helyett radikális válaszokra sarkallta. A közgondolkodás változásának motorja immáron az ifjúság lett, amely céljai elérése érdekében szervezeti formák sokasá-gát hozta létre. A szervezetek, egyesületek, mozgalmak között megjelennek azok, amelyek a felsőoktatási szervezetekben próbálnak tagokat toborozni. Nem vélet-len, hogy az egyetemisták és főiskolások körében sikerült a leghatékonyabban ta-gokat toborozni, hiszen a fiatalok között volt a legtöbb frontszolgálatról visszatért vagy az egyetemről elhurcolt katona, akik a világháború poklából tértek vissza egy olyan háború után, amelynek következményei ugyanakkor az ő jövőképüket is meglehetősen kilátástalanná tette.

Az egyik legnagyobb hatású egyesület a Turul Szövetség. Közvetlen ideológiai előzményként jelenik meg még a Tanácsköztársaság tombolása előtt a Piros Fehér Zöld Blokk, amely a hazatérő fiatal frontkatonák és a megszállt területekről me-nekülő keresztyény, liberálisellenes mozgalma volt. Célja az akkor megerősödő baloldali és szélsőbaloldali szervezetek – pl. Galilei-kör – ellensúlyozása volt, je-lentősége azonban hamarosan elsikkadt.¹ A forradalmi kormány bukása utáni na-pokban azonban ismét lázas szervezkedés veszi kezdetét, melynek folyamánya-képpen Budapesten 1919. augusztus 1-jén létrejön a Medicus Zászlóalj (amely a későbbiekben felveszi a Tudomány Egyetemi Zászlóalj nevet). Velcsov György 1920. augusztus 2-án elfoglalja az Üllői út 4. szám alatt található – korábban az ifjú munkások által használt – helyiséget, és másnap létrehozta a magyarság szent madaráról elnevezett társadalmi szövetséget, a Turul Szövetség előkészítő bizott-ságát.² A Turul 1920. február 9-én a többi ifjúsági egyesületet tömörítő Magyar Ifjúsági Nemzeti Egyesülése nevű szervezettel egységben létrehozta a Magyar

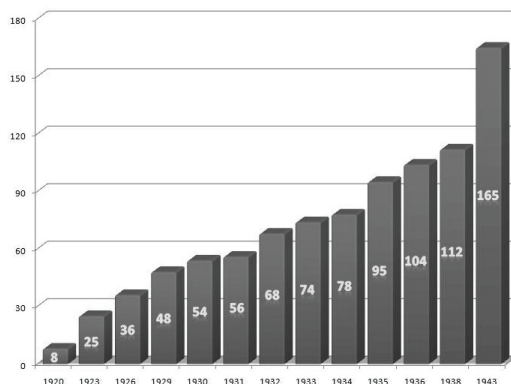
¹ Egy korabeli sajtóvisszaemlékezésben az alábbi okok szerepelnek a bajtársi szövetségek megalakulásában: „A Turul Szövetség megalakulásának életrehívója az a gyászos emlékü korszak volt, amely a Károlyi Mihály féle „őszirózsás” forradalommal és a vérzivataros »zsidóuralmú« kommün napokkal már-már szemfedőt borított a dicsőséges magyar nemzetre. Ezekben az időkben a magyar ifjúság egy tekintélyes csoportja, Velcsov György (azóta Bánsághy György dr.) szigorló orvos vezetése mellett, először tisztí századok vezetése alatt, később pedig »Görény-csapat« néven titkos alapú ellenforradalmi szervezkedésbe tömörült. A balsikerű ellenforradalmi kísérletek után sokan, nagyon sokan a kínzókamráiról hírhedt forradalmi börtönök rabjaivá váltak.”: Lendvay Béla dr.: Tíz éves a Turul Bajtársi Szövetség. *Szegedi Új Nemzedék* X. (1928) március 31. 10.

² KEREPESZKI RÓBERT: A Turul Szövetség. In: *A magyar jobboldali hagyomány*. Szerk.: ROMSICS IGNÁC. Budapest, 2009. 346–347., valamint Lendvay Béla dr.: Tíz éves a Turul Bajtársi Szövetség. *Szegedi Új Nemzedék* X. (1928) március 31. 10.

Főiskolai és Egyetemi Hallgatók Országos Szövetségét, amely rövid ideig egyfajta egyszerszervként működik. A szervezet heterogenitása azonban hamar éket vert a különböző egyesületek közé, így 1920 tavaszán a Turul ki is lépett abból.³

A szervezet a budapesti egyetemen karonként úgynevezett bajtársi egyesületekbe szerveződött. Az első bajtársi egyesületeket 1920 júliusában alapították. A szövetség neve az előkészítő munkálatok lezárultával Magyar Egyetemek és Főiskolák Országos Nemzeti Turul Szövetségre változott. A munka koordinálására és a központi határozatok végrehajtására kerületi vezérségeket hoztak létre. A bajtársi egyesületekben, valamint a kerületi vezérségekben tisztséget ellátó tagok régies hangzású neveket kaptak, mint daru, levante, nádor, írődeák stb.⁴ Az egyetemről kikerülő ifjúság mint dominus maradhatott a szervezet tagja. Elsősorban ők biztosították a Turul és a különböző jobboldali egyesületek közötti kapcsolatot. A szövetség működését szigorú szabályzat biztosította, amelyet a belügyminisztérium hagyott jóvá.⁵

Az egyesület létszáma országosan a kezdeti 1400-ról a '20-as évek végére 9000-re nőtt, köszönhetően többek között a numerus clausus 1928. évi módosításának, amely valóságos motorja volt a bővülésnek. 1934-re mintegy 40 000 főt számlál a szövetség taglétszáma.⁶

A Turul tagegyesületeinek száma 1920–1943 között⁷

³ Ladányi Andor: *Az egyetemi ifjúság az ellenforradalom első éveiben* (1919–1921). Budapest, 1979. 96.

⁴ Az egyetemre kerülő ifjú 3 félévig junior, majd a diplomáig levante státuszban van. Ladányi 1979. 100.

⁵ Ez a körülmény tette lehetővé azt, hogy az egyetemek irányítása alól mindvégig ki tudja vonni magát a szervezet. Bár tevékenységük túlnyomóan az egyetemre korlátozódott a felett – sokszor a rendezvények eseteit is beleértve – az egyetemi tanács semmilyen felügyeleti jogkört nem gyakorolhatott.

⁶ KEREPESZKI 2009. 348–354.

⁷ KEREPESZKI RÓBERT: *A Turul Szövetség (1919–1945)*. Máriabesnyő, 2012. 338. (4. ábra)

Működésének kezdetén a Turul elsősorban a Tanácsköztársaság tombolása utáni káosz felszámolásában játszott nagy szerepet. A rendcsinálást, sajátos módon értelmezve elsősorban antiszemita kilengésekben merítették ki. Rögtön megindultak a zsidóverések és a zsidó hallgatók intézményes diszkriminálására tett erőfeszítések a bajtársi egyesületek részéről.⁸

A Turul Szövetség szervezeti felépítése⁹

A bajtársi egyesületek az egyetemi zászlóaljakkal való összefonódottságuk révén komoly támaszát jelentették a fegyveres erővel szűkösen rendelkező ellenforradalmi rendszernek.¹⁰ A Turul politikai szerepvállalása nem volt jelentéktelen. Szoros, már-már intézményesült kapcsolata az ÉME és Gömbös Gyula MOVE szervezeteivel előrevetítette az egyesület politikai alapvetését és harcos magatartását. is. Politikai szövetségesei közül kiemelkedik Gömbös Gyula személye.

⁸ Kétségtelen, hogy a korszellemnek megfelelően a Turul akkori tevékenységét az erőszakos kilengések ellenére is hasznosnak tartotta az ellenforradalmi rendszer, amelyért mindvégig hálás lesz a regnáló hatalom.

⁹ KEREPESZKI 2012. 337. (3. ábra)

¹⁰ 1919. augusztus 20-án a Honvédelmi Minisztérium rendeletében a Tanácsköztársaság által okozott felfordulás konszolidálására karhatalmi alakulatokat állít fel. Ebben hoz létre úgynevezett egyetemi zászlóaljakat, amelyeknek tagjai az egyetemi ifjúság elsősorban hadviselő tagjai. A zászlóaljak hol békés, hol kevésbé békés úton vonják ellenőrzés alá az egyetemeket, ahol az épület védelme mellett az „egyetemi zsidókérdés megoldásában” is nagy szerepet vállalnak. A zászlóaljak Horthy bevonulása után is folytatták munkájukat, 1919 késő ősztől kiterjesztett karhatalmi jogosítványokkal.: LADÁNYI 1979. 74–90.

Ezért és a politikai színtér jobbra tolódása miatt is az 1931-es évek elejétől a Turul nyíltan támogatja a mindenkori kormányt.¹¹ A nemzetiszocialistákkal való viszonya hűvösebb volt a német kisebbségnek adott előjogok miatt, ezért a Turul és a nyilasok eltávolodtak egymástól.¹²

Az „ellenforradalmi rendszer rohamcsapatát” heves antimarxizmus és antiszemitizmus jellemezte. Ez utóbbit a zsidó hallgatóság számának csökkentésére irányuló, formálódó numerus clausus törvényért folytatott harcban való szerepvállalása is jól bizonyítja.¹³ A Turul hivatalos ideológiai irányvonalát, amelyet bajtársi eszmének neveztek, nagyban meghatározta az ellenforradalmi rendszer vezérfonalának is tekinthető „szegedi gondolat”, amely mintegy pártpolitikai szempontokon felülemelkedve jelölte ki a rendszer alapvetően keresztény-nemzeti jellegét, valamint a revízióért folytatott küzdelem szükségességét. Nagyon fontosnak vélték ennek az eszmerendszernek a jegyében a társadalmi csoportok összefogását. Ez motiválta a későbbiekben őket a falukutatásokban, valamint a munkássághoz való közeledésben is érezhető szociális gondolkodásra.

Nem hiányzott a Turul ideológiai palettájáról a fajvédelem programja és némi-képp ezzel összefüggésben a kisebbségekkel szembeni bizalmatlanság. Leginkább a német- és a zsidóellenesség emelkedik ki. A németekkel szembeni bizalmatlanságuk Hitler hatalomra jutása után, a keleti élettér elmélettel kapcsolatban fokozódott fel. A zsidóellenesség alapvető mozgatórugója volt, hogy – a Tanácsköztársaság politikai elitjéről éles emlékeket őrizvén – a gyűlölt kommunizmus minden szörnyűségéért a zsidóságot tették felelőssé. Mindezenközben a zsidók egyetemen és az értelmiségi pályákon betöltött számaránya meglehetősen magas volt.¹⁴

A numerus clausus elfogadása utáni időszakban, amely egyben az ellenforradalmi rendszer konszolidációjaként is aposztrofálható, a Turul szerepe, a nyilvánosságban való megjelenítettsége némileg csökken. Az egyesület ezt az időszakot saját szervezetének kiépítésére használja fel.¹⁵

¹¹ Ezt erősítik meg egy szegedi kormánytisztviselő mondatai is, miszerint: „A kormány és annak elnöke – többek között Gömbös Gyula – mindig nagy figyelemmel kísérték a Turul munkáját, s mert annak célkitűzéseit helyesnek tartják, ezért mindig számíthat annak támogatására: *A Turul Szövetség követsége a főispánnál*. Szegedi Új Nemzedék XVIII. (1936) május 7. 5.

¹² KEREPESZKI 2009. 369–376. A „Gömbös-kultusz” megnyilvánulásának ékes példája az a kezdeményezés, melynek keretében Gömbös miniszterelnök halála után a szövetség indítványozza a budapesti Múzeum körútnak, a néhai miniszterelnök nevére való átkeresztelését.: *A Múzeum körút Vitéz Gömbös Gyula körútra való átnevezését kéri a Turul Szövetség*. Szegedi Új Nemzedék XVIII. (1936) október 17. 5.

¹³ LADÁNYI 1979. 108–111.

¹⁴ KEREPESZKI 2009. 360–367.

¹⁵ LADÁNYI 1979. 186–187.

A szegedi bázis létrejötte

A Turul Szövetség bajtársi egyesületei 1922 folyamán vetik meg a lábukat a szegedi egyetemen. Elsőként 1921 decemberében az orvosi karon Csaba, majd egy évvel később a gyógyszerészhallgatók – akiknek ekkor külön karuk nem, csupán képzésük volt – Rákóczi Bajtársi Egyesülete alakult meg. 1924-ben jön létre a szövetség többi helyi alakulata, így a természettudományi karon az Eötvös, a bölcsészetin az Árpád, a polgári iskolai tanárjelölteknél a Botond, illetve a jogászoknál a Werbőczy. A szegedi kerületi vezérséghez tartoztak még a gyulai „Gyula”, a szentesi „Horváth Mihály”, a makói „Csanád” és a hódmezővásárhelyi „Bercsényi Miklós”, valamint a szegedi felsőipar iskolások „Zrínyi” tagegyesületei.¹⁶

Az egyesület alapvetően két irányban fejt ki működését. Részben – egy inkább a 30-as években érzékelhető – kulturális, szociális, magyarságismereti irányban, valamint a kezdetektől kitapintható politikai irányban. A Turul a többi szervezethez hasonlóan nagygyűléseket, seregszemléket, bálakat tartott. Díszes keretek között folytak le a szervezet életében fontos avatási ünnepek, megemlékezések. A szervezetbe belépő „darvak” avatása különösen fontos esemény volt a Turul életében. Egy 1923-as avatási ünnepségről szóló beszámoló az alábbiak szerint írja le az ünnepség menetét: „... Az avató ünnepséget dr. Széki Tibor magister nyitja meg. Könnyekig megható jelenet volt, amidőn a gyertyafény misztikus világítása mellett kardvágással tettek hitvallást az ifjú levették keresztény magyar hazájuk mellett. Remek, szép, lélekemelő szertartás volt az egész ünnepség, mely magán viselte a magyarság és kereszténység bélyegét. A magyar ruhás lányok impozáns komolysággal fogadják a vezér kezéből a hármasszínű mellszallagot, mint az irredenta Hungária szimbólumát. Az ünnepség fénypontja dr. Széki Tibor egy. tanár, magister lelkes, színpompás buzdító beszéde, mely után Szabó Lajos gyógyszerészhallgató, Turul szenátor intézett üdvözlő szavakat a felavatottakhoz.”...¹⁷

A Turul mindvégig a legnagyobb és legerősebb ifjúsági szervezetnek számított Szeged városában is, nem véletlen, hogy nem kívánták feladni a hegemoniát és ellenálltak később is minden, a diákegységet célzó kezdeményezésnek.¹⁸

Politikai, ideológiai, erkölcsi harcok

A politika színterén a Turul alapvetően a keresztény-nemzeti jelleg megtartása mellett tört harcosan lándzsát. Elveiket nagygyűléseken, tüntetéseken hirdették,

¹⁶ Csongrád Megyei Levéltár VIII. 5. (Horthy Miklós Tudományegyetem Rektori Hivatal iratai) 5. doboz 389/1940-41.

¹⁷ A Rákóczi Bajtársi Egyesület levante avatása. Szegedi Új Nemzedék V. (1923) április 24. 3.

¹⁸ A két világháború között két ízben alakul egységmozgalom a diákságon belül. Az 1938-as vállalkozás rövid életű, de két év múlva, 1940-ben, részben Szent-Györgyi Albert rektor kezdeményezésére létrejön a Szegedi Egyetemi Ifjúság, amely sikerrel olvasztja magába az egyesületek jelentős részét.

eszköztárukból nem hiányoztak olykor az erőszakosabb elemek sem. A Turul számos esetben konfrontálódott, vélt vagy valós sérelmei ügyében a baloldali sajtóval, de ha kellett, az egyetem vezetésével is. A Turul akcióira jellemző volt, hogy valamilyen országos esemény hatására indult meg Szegeden a szervezkedés. Az egyetemi felvételek és a numerus clausus problémáján túl akadt még szép számmal olyan kiemelt jelentőségű ügy, amely felkorbácsolta a helyi szervezet indulatait.

Ha kellett, harcot hirdettek minden olyan jelenség ellen, amelyet a keresztény közízlés szempontjából kifogásolhatónak tartottak. Így a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetségével együtt 1926-ban az „*érzéki táncok betiltására és a nemzeti táncok meghamisítása*” ellen folytatott küzdelmet.¹⁹ 1927 november végén a numerus clausus enyhítése ellen kirobbant tüntetés folyamán a „turu-lista” hallgatók feltűnően nagy számban vásárolnak jegyet a „Párisi kirakat” c. előadásra, amelynek betiltását kérik „*annak súlyos közerkölcsiséget sértő*” mi voltára hivatkozva. A zavarkeltést végül a rendőrség szünteti be.²⁰ 1933-ban a Turul figyelmének középpontjába került az erotika megjelenése a hétköznapokban. A sajtóosztály tájékoztatása a korabeli sajtó hasábjain az alábbiak szerint indokolja a mozgalom szükségességét: „*A Turul Szövetség sajtóosztálya közli: A Turul Szövetség szegedi kerületeinek vezérsége mozgalmat indított az erotika ellen, amely elkezdve az irodalomtól, egészen a divatig, mindenre ráüti a bélyegét. Szükségesnek tartja a Turul Szövetség, hogy az éppen most felnövekvő generáció érdekében felemelje a szavát és az összes társadalmi egyesület bevonásával ezt a mozgalmat oly hathatóssá tegye, hogy az egyesületközi értekezlet határozatainak súlya legyen az egész szegedi társadalomban. Ennek elérése végett ma délután 5 órára a Turul Klubba (Gizella tér 3.) egyesületközi értekezletet hívott össze, amelyen képviseltetik magukat az összes szegedi társadalmi szervezetek. Az értekezlet célja letárgyalná mindazokat a módozatokat, amelyekkel az erotika elleni harcot egységesen felveheti az egész szegedi társadalom.*”²¹

Az erotikaellenes mozgalom egyik legnagyobb „sikere” volt, hogy a szegedi strandokon egy, az egyesületek közötti értekezleten elfogadott szabályzatot dolgoztak ki, amelyet a fürdők igazgatósága méltányolón tudomásul is vett. A szabályzat megtiltja a fürdőkabinon kívüli öltözést, a túlságosan rövid nadrág, vagy mélyen dekoltált fürdőruha viselését, az ízléstelen viselkedést vagy a fürdőruhában való táncolást stb.²²

¹⁹ *Az ifjúság az erkölcstelen táncok ellen.* Szegedi Új Nemzedék VIII. (1926) március 30. 4.

²⁰ *A szegedi egyetemi front: utcai tüntetések, igazoltatások, közelharcok, zajos botrányok.* Délmagyarország III. (1927) november 23. 1–2.

²¹ *A Turul Szövetség mozgalma az erotika ellen.* Délmagyarország IX. (1933) április 9. 9.

²² *Az erotika és a tiszai fürdőruhák.* Délmagyarország IX. (1933) június 11. 7.

Az ideológiai küzdelmek sorában fontos szerepet játszott a keresztény-nemzeti ifjúság életében a kereszt mint a kereszténység legismertebb és legfontosabb jelképének az egyetemeken való elhelyezésének ügye. A „kereszt-ügy” a konkrét egyetemi eseményeken kívül egy sokkal szélesebb, akár az adott időszak eszmetörténetét is meghatározó kontextusban is vizsgálható volt. Nem csupán arról volt szó, hogy az ifjúság jelentős részének akarata érvényesülhet-e a kereszt kifüggesztésével kapcsolatban, hanem felvetődik ebben az ügyben az állam szekularizációs törekvéseinek, a vallási egyenjogúság biztosításának, az egyetem és a politikai kapcsolatokkal rendelkező egyesületek erőviszonyainak, valamint a protestáns-katolikus konfliktusoknak alakulása is.

Az események november végén kezdődtek, amikor a budapesti műegyetemisták keresztet helyeztek el a tanterem falán, hogy ezzel is demonstrálják az egyetem keresztény jellegét. Mivel az egyetemi ifjúságot ebbéli cselekedetei miatt inzultusok érték, az események rövid úton eszkalálódtak, egyben eldurvultak. Szegeden is – szolidaritást vállalva a fővárosiakkal – azonnal tüntetések kezdődtek. Az egyetemen kezdetét vette a zsidó hallgatók elleni intézkedések – az akkor már ismert módszerekkel, pl.: zsidók hátsó padba ültetése, kizavarása az órákról stb. – foganatosítása. A városban közben tüntetések zajlanak, amelynek során Szeged két baloldali napilapjának, az Estnek és a Délmagyarországnak az ablakait beverik.²³ A tüntetések kirobbanásának a budapesti események csupán ürügyet szolgáltattak. A szegedi incidens valódi oka részben a Délmagyarország c. lap egy vezércikkében keresendő, amelyben a baloldali lap „hazafiságra oktatja” az egyetemi ifjúságot, részben – és talán ezzel is összefüggésben – a zsidókérdés megoldásának késleltetése áll. Ahogy egy hivatalos közlemény fogalmaz: „A szegedi egyetemi ifjúság megmozdulásának hátterében sem izgatás, sem titkos erők működése, sem politikai célok nem állnak. Az egyetemi ifjúság 17 év sok harca és küzdelme után elérkezettnek látta az időt, hogy a zsidó kérdést ebben az országban végre a magyar érdekek hangsúlyozásával rendezzék. Az ifjúság tisztában van azzal, hogy ezt a célt ablak és kirakatüvegek betörésével el nem érheti, de annyi memorandum, panasz, kérelem és követelés eredménytelensége után nem lehet csodálkozni azon, ha a túlsó oldalról jövő provokációk hatására ilyenek bekövetkeznek.”²⁴

Bár a rend látszólag helyreállt a tüntetés másnapján, az ifjúság követelésére hivatalos válasz ekkor még nem érkezett. Hétfőn Ditrói Gábor rektor vezetésével napirendre került az ügy. Az Egyetemi Tanács áthidaló megoldást választott, amikor javasolja, hogy „a magyar kiscímer” kifüggesztésével elégedjen meg

²³ *A budapesti incidens Szegeden is kirobbantotta az ifjúság tüntetését.* Szegedi Új Nemzedék XIII. (1931) november 21. 3.

²⁴ *Teljes a rend az egyetemen.* Szegedi Új Nemzedék XVII. (1935) november 23. 1.

az ifjúság, amely a koronán látható kereszttel jelképezi a keresztény megváltás szimbólumát. A Turul – és az Emericana – tagjai azonban nem voltak hajlandók lemondani a kereszt kifüggesztéséről, „*hangsúlyozva, hogy a címer csak a magyar állam jelvénye, nem pedig a kereszténységé is*”.

Az elkövetkezendő napokban a „kereszt ügyben” állóháború alakult ki, az ifjúság a tanácstól várta a vita megnyugtató rendezését. December 11-én ismét összeül a tanács, ahol ismét éles vita bontakozott ki az ifjúság kérésének teljesítéséről. Az egyetemi tanács tagjai – bár túlnyomó részt protestánsok lévén elutasították vallási meggyőződésük miatt is a kereszt kifüggesztését – az egyetem békéjének helyreállítása okán mégis hajlandók voltak engedni az ifjúságnak. Egyedül Iványi Béla jogi kari dékán tiltakozott élesen, aki az egyetem békéjénél az egyetem világnézeti függetlenségét többre tartva emelt szót a követelés teljesítése ellen.²⁵ A tanács végül a kérdés eldöntését Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszterhez utalja, aki rövid időn belül visszautalja a döntés jogát az egyetemi tanácsnak. Az egyetemi tanács – felbátorodva Hóman Bálint a kereszt kifüggesztését pártoló nyilatkozatán – 1936 februárjában elrendeli a kereszt kifüggesztését az egyetem tantermeiben.²⁶

Az ideológiai „nemzetvédelem” legfontosabb színtere a Turul számára a sajtó volt. Az két világháború közötti időszakban végigvonul és állandósul a Turul küzdelme a baloldali sajtó ellen. Szeged városában az Est és a Délmagyarország című napilapok képviselik a baloldali, főként szociáldemokrata szellemiséget, így ezekkel folyamatos konfliktusban áll az egyesület. Bár a lapokkal szembeni hangulatkeltés folyamatosan jelen van a szervezet retorikájában, néhány eset kiemelésével talán jobban érthetővé válik a konfliktus lényege. 1927-ben például a numerus clausus törvény módosításával kapcsolatos villongások idején fordult az egyesület a lapok ellen, csupán a rendőri fellépésnek köszönhetően nem történt akkor komolyabb incidens.²⁷ Az 1935 novemberében fellángoló „kereszt-ügy”

²⁵ Csongrád Megyei Levéltár VIII. 1. 3. doboz 1935/36. évi. IV. rendes tanácsülés jegyzőkönyve (XII. 11.)

²⁶ A határozat szövege: Tekintettel arra, hogy a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter a keresztkérdésben való döntést az egyetemi tanács autonóm hatáskörébe tartozónak nyilvánította: A tanács elrendeli a keresztnek, mint az egyetemes keresztény kultúra szimbólumának az egyetem tantermeiben való kifüggesztését. A tanács a vallás- és közoktatásügyi miniszter határozatával összhangban azt a felfogást vallja és ezt kifejezetten hangsúlyozza, hogy az így kifüggesztett kereszt nem egy felekezetnek, vagy felekezeteknek a jelvénye, ennél fogva annak kifüggesztéséből sem most, sem a jövőben nem vonható le következtetés a Ferenc József Tudományegyetem törvényben megállapított állami jellege, sem pedig a törvényesen bevett vallásfelekezeteknek (1848: XX. és 1895. XVIII. t. c.) törvényekben biztosított egyenjogúsága ellen. E határozatát a tanács maga foganatosítja. Diadalmas kereszt. Szegedi Új Nemzedék XVIII. (1936) február 21. 1–2.

²⁷ Csütörtök este az egyetemi bajtársak egy csoportja tüntető menetben akart felvonulni a Délmagyarország nyomdaja ellen. Délmagyarország III. (1927) október 28. 1–2.

idején többször „ostromolta” meg a Turul a helyi baloldali lapok székházát. Az ifjúság később az Estet szállító autót fogta közre, a lapokat kivették a teherautóból, és látványos módon máglyán elégették őket.²⁸ 1937 áprilisában a Turul egy sajtótáborában a keresztény sajtó fontosságát hirdették, sürgetve egy keresztény kézben lévő nyomda felállítását. Ahogy azt Rajniss Ferenc országgyűlés képviselő megfogalmazta: „A háború előtti liberalizmus azt mondta, hogy a kultúra nemzetközi. Mi csak akkor tudunk megmaradni, ha öntudatos, faji alapokon álló nemzet maradunk. A kultúrában a sajtó hatalmas szerepet tölt be, s a magyar kultúra szempontjából nem közömbös, hogy kik vezetik a magyar sajtó tollát. Ma nagyon sokan tiltakoznak a diktatúra ellen, de mi tudjuk, hogy ezek a tiltakozók sajtó faji diktatúrát gyakoroltak a magyarság szellemi élete fölött a háború előtti évtizedekben.”

A sajtó mellett fontos szerepet kapott a Turul tevékenységében a keresztény magyar iparosok és kereskedők védelme. Ennek oka az a vélekedés volt, miszerint a zsidó kereskedők és iparosok helyzeti előnyüket kihasználván – a „hittestvérektől” olcsóbban kapott alapanyagok és nagykereskedelmi áruk révén – olcsóbban nyújtják szolgáltatásaikat, amivel a keresztény kereskedő versenyezni nem tud. Egyik akciójukban a Turul odáig ment, hogy fényképezőgépekkel álltak a zsidó boltok elé, dokumentálván, hogy kik azok a keresztény vásárlók, akik zsidó árusnál vásárolnak. Emellett követelik a kormánytól, hogy rendeletben szabályozza a boltok megjelölését a tulajdonos vallása szerint, illetve kérelmezik annak megtiltását, hogy keresztény cégek ne adják ki a képviselőiket zsidóknak, és hogy kormánybiztos ellenőrizze, vajon a zsidó cégek „hitsorsosaiknak” nem adják-e olcsóbban az árut, mint a keresztényeknek.²⁹

1936-ban éles politikai vihart kavartak a spanyol polgárháború eseményeire vonatkozó hazai reakciók. A keresztény nemzeti ifjúság a baloldal magatartásában az 1919-es Tanácsköztársaság analógiáját látta. Egy nagygyűlésen felszólaló interpretálásában: „... a gyászos emlékü 19-es októberi forradalom előszele ismét az arcunkba csap, magával hozva öregek és gyermekek jajgatását, és agyonkínzott mártírok utolsó sóhaját. Ez a megdöbbentő állapot a magyar ifjúság számára a keserves öntudatra ébredést jelenti, hogy elkövetkezett számunkra az idő, itt a cselekvés órája. Esküszünk mindarra, ami előttünk szent és isteni, hogy abban a harcban, amit már másfél évtizede felvettünk hazánkért és nemzetünkért, hazafiás és nemzeti elveinkért, még kétségbeesettebben megfeszítjük izmainkat, s utolsó lehetünk, szívünk utolsó dobbanásáig küzdünk a végső győzelemig, a nemzeti

²⁸ A budapesti incidens Szegeden is kirobbantotta az ifjúság tüntetését. Szegedi Új Nemzedék XVII. (1935) november 21. 1-3.

²⁹ A Turul Szövetség szegedi kerületének akciója a keresztény magyar kereskedők és iparosok ügyében. Szegedi Új Nemzedék XX. (1939) április 23. 18.

eszmék, a keresztény gondolat végső diadalra jutásáig...” A Turul és más keresztény ifjúsági szervezetek azonnali válaszlépéseket sürgettek az ügyben, többek között a szociáldemokrata Népszava bezárását.³⁰

1940-ben a második bécsi döntés után a Turul szimpátiatüntetést szervez Bulgária mellett – ahol a bolgár ifjúság korábban lelkesen kiállt a magyar revízióért – Dél-Dobrudzsának a bolgárok számára való átadásának ürügyén.³¹ Ugyanezen eseménysor adta az apropóját az erdélyi magyarsággal szembeni romániai túlkapások elleni tiltakozáshullámnak. Az október első napjaiban összehívott tüntetésen a Turul vezérszónokai szót emelnek a dél-erdélyi magyarságon esett sérelmek ellen: „*Alig néhány hete, hogy ebben a városban, Horthy városában az öröm könnyei csillogtak szemünkben és most, a bécsi döntés után alig egy hónapra az öröm könnyeit a bánat és szomorúság könnyei váltják fel... Erdélyben most magyar vér folyik, de ebbe nem nyugszunk bele soha.*” A tüntetésen követelték, az ifjúság véleményének felelős körökben való kikérését, illetve a fiatalok felfegyverzését. A megmozduláson románellenes jelszavakat skandál a tömeg és hitet tesznek amellett, hogy „nem nyugszanak”, amíg Dél-Erdély román kézen marad.³²

A Turul közjogi értelemben a „szabad királyválasztó” párthoz tartozott, amelynek értelmében elítélték a legitimista irányzatot. Ennek az egyetemen az egyetlen legitimista szervezettel, a Szent István Bajtársi Egyesülettel szembeni konfliktusuk adott nyomatékot. Szent István egyesület ellen a Turul és az Emericana egyesületei memorandumban tiltakoztak. Részben a legitimista propagandát ítélik el, és azt, hogy a „fehérsapkások” politizálnak.³³ További vád volt még a toborzással kapcsolatban – mivel más egyesületekből kizárt személyeket vett fel az egyesület – hogy a kampányukra pénzt költenek.³⁴ Az Egyetemi Tanács azonban megalapozatlannak találván a vádakot felszólította a Turult és az Emericánát, hogy adjanak elégtételt a Szent István Bajtársi Egyesületnek, amely azonban nem történt meg.³⁵

³⁰ *A szegedi egyetemi ifjúság erélyes rendszabályokat sürget a magyarországi népfront törekvések ellen.* Szegedi Új Nemzedék XVIII. (1936) szeptember 25. 1–2.

³¹ *A szegedi egyetemi ifjúság szimpátiatüntetése Bulgária mellett.* Délmagyarország XVI. (1940) szeptember 20. 6.

³² *A szegedi ifjúság viharos tüntetése a romániai magyar üldözések miatt.* Délmagyarország XVI. (1940) október 12. 3.

³³ Meglepő, hogy az erős politikai-ideológiai töltet ellenére úgy tartotta, hogy ő nem vesz részt a napi politizálásban, amely az egyetemi szabályzat szerint az ifjúsági egyesületek részére tilos volt.

³⁴ *Néma tüntetés az egyetemen a legitimista Szent István Bajtársi Szövetség ellen.* Délmagyarország IX. (1933) március 31. 3.

³⁵ *Az Egyetemi Tanács határozata a Szent István Bajtársi szövetség ellen indított támadások ügyében.* Délmagyarország IX. (1933) június 2. 4.

Harc a numerus claususért

A Turul Szövetség legkarizmatikusabb akcióit azonban a zsidó hallgatók elleni megmozdulásai jelentették, amely közvetett formában a numerus clausus törvényének a két világháború közötti időszakon átvonuló szabályozási és végrehajtási kérdéseiben nyilvánult meg.³⁶ A numerus clausus törvény végrehajtása az egyes karokon és egyetemeken azonban eltérő volt. Jellemző módon a budapesti egyetemeken szigorúbban, míg a vidékieken – így Szegeden is kissé engedékenyebben viszonyultak a főleg a zsidó hallgatók felvételét korlátozó törvényhez.³⁷

³⁶ 1919 augusztusában, tehát közvetlenül a tanácskormány bukása után kirobbanó vitákban elsősorban a budapesti tudományegyetemek, illetve műegyetem, valamint a kulturális kormányzat szereplői vettek részt. Az egyetemekre felvehető hallgatók számának korlátozását több tényező sietette. A korlátozás szükségességét első ízben a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Orvostudományi Karán vetették fel. Legfontosabb szempont az egyetemek túlzásfoltóságának – osztársadalmi vetületben az értelmiségi túltermelés – csökkentése, valamint a forradalmi és egyéb felforgatónak talált eszme kigyomlálása volt. Lényeges tényező volt továbbá a Tanácsköztársaság alatt egyre nagyobb számban jelentkező és a „hadba vonuló férfiak helyét elfoglaló” nők számának korlátozása. 1919 szeptemberében a hittudományi kar javaslatára kerül be a tervezetbe a nemzetiségekre és népfajokra vonatkozó utalás. Ezeket az alapvető jegyeket foglalja magában az 1920. szeptember 22-én hatályba lépő 1920. évi XXV. törvény. A numerus clausus törvény – bár a közvélemény elsősorban annak zsidóellenessége révén ismerte meg – évről évre szabályozza a hatálya alá tartozó egyetemeken a felvehető hallgatók számát a túlképzés és az egyetem teherbíró képessége figyelembevételével. Ezen felül előírja a karokon működő dékáni testületek számára a felvételért folyamodó hallgatók „erkölcsi és nemzethűségi” szempontból való vizsgálatát, valamint a felvételi kontingensekben az egyes népfajok és felekezetek az összalakossághoz viszonyított számának figyelembe vételét. A törvény megvalósításának pontos végrehajtásáról az 1920. évi 123.033. IV/A számú miniszteri rendelet rendelkezik. A nők felvételének korlátozásáról nem rendelkezik ugyan a törvény és a végrehajtási rendelet, az orvosi kar viszont a hatályos törvényi rendelkezések ellenére a 20-as évek első felében gyakorlatilag teljes mértékben visszautasítja a női jelentkezőket.

³⁷ A végrehajtásban mutatkozó véleménykülönbségek alapvető okai az alábbiakban foglalhatók össze:

1. Az végrehajtási gyakorlat első vitás pontja a nemzetiségek és népfajokra vonatkozó arány számításában mutatkozik. Amint az fentebb már olvasható volt, az egyetemi tanács döntése értelmében a zsidó hallgatók 5%-ban meghatározott arányát nem a valóban felvételt nyert hallgatók, hanem a minisztérium által engedélyezett létszámkerethez viszonyítva állapították meg.
2. Különbség volt abból a szempontból is, hogy a dékáni hivatalok által felállított felvételi bizottságok Szegeden sokkal elnézőbbnek bizonyultak a felvételért folyamodók nemzethűségét és erkölcsét illetően. Erkölcs és nemzethűség szempontjának megítélésében fő szerepet játszott a bizottság szubjektív értékítélete. Haller István kultuszminiszter az alábbiak szerint vázolja a problémát: „...a budapesti egyetemek hallgatói között volt a törvény meghozatala előtt a legnagyobb a zsidóság arányszáma és ugyancsak ennek a két egyetemnek a hallgatói között volt a törvény meghozatala előtt a legtöbb megtévedt fiatalember, akit a bolsevik láz magával ragadott, szertelenségébe, visszaélésekbe sodort. Az igazolás tehát csak itt járhatott nagyon sok esetben marasztaló ítélettel. Így is történt. A budapesti egyetemeken sok hallgató a forradalmak után már jelentkezni sem mert, tudatában volt, hogy viselkedése a kritikát ki nem állja. Mások

A Turul Szövetség a szegedi egyetemen tapasztalható „liberálisabb értelmezést” azonban nem volt hajlandó elfogadni, ezért protestált az ellen. Akcióit elsősorban a beiratkozási időszak utánra időzítette. 1922 és 1932, tehát Klebelsberg Kuno minisztersége alatt a tüntetések részben a miniszter személye ellen is szóltak, aki mindvégig támogatta a törvény viszonylag szűk körre korlátozását, és nevével volt fémjelvezhető az 1928. évi módosító törvény, amely látszólag enyhítette volna az 1920. évi XXV. tv. szigorát.

Az indulatok 1927 októberében lángoltak fel, válaszul a „*támadásra, ami a magyar egyetemi hallgatók ellen a numerus claususról szóló törvény módosításával készült*”, és ahogy lenni szokott, a budapesti egyetemeken elkezdődött zavargások mintájára azonnal megindultak Szegeden is az akciók. A bajtársak megkezdték az igazoltatásokat az egyetem különböző karain, amely során a zsidó hallgatók, illetve idegenek belépését próbálták meg megakadályozni, annak ellenére, hogy a „*zsidó vallású egyetemi hallgatók meg sem kísérelték, hogy bejussanak az egyetem épületébe és így az igazoltatók számára csemege nem adódott*”. Nem járt ilyen szerencsésen Reményi Sándor – ugyancsak izraelita hallgató –, akit az anatómiai épületből „vert ki” szabályosan a tömeg. Hasonló incidens játszódott le Túry professzor óráján, aki a bajtársak kérése ellenére sem volt hajlandó kiutasítani órájáról a zsidó hallgatókat, mire a keresztény hallgatók távoztak az órától.

Azon a napon este a Turul DMKE palotában (Boldogasszony sgt. 2.) tartott gyűlésen – amelyre igen szigorú igazoltatás után lehetett bejutni – beszéli meg a további stratégiát. A gyűlés megkezdése előtt még egyszer felszólították a bajtársakat, hogy szomszédjaikat igazolják – így a baráti viszonyt ápoló DEFHE

jelentkeztek és tényleg nem állták ki a bírálókat és felvételi kérésükkel el lettek utasítva.[...] „Azok közül, akik vagy nem mertek jelentkezni a budapesti egyetemekre, vagy ott hiába jelentkeztek felvétellel, bejutottak a vidéki egyetemekre, egyrészt azért, mert ott múltjukat nem ismerték, s így az igazoláson átcsúsztak, másrészt azért, mert ezek az egyetemek, miután nem mentek keresztül a kommün tortúráján és sem tanári kara, sem ifjúsága nem szenvedte végig azt a vexatúrát, amelyen a budapesti egyetemek tanári kara és ifjúsága átesett, természetesen enyhébb mértéket alkalmazott.”

- Nyomatékosítva az itt elhangzottakat, látható, hogy az 1920/21. tanévben például az orvosi karon 370 felsőbb évfolyamra jelentkező hallgatóból 149 Budapestről jelentkezett át.
3. Ugyancsak a törvény szellemiségével ellentétesnek ítélték meg a menekült hallgatók felvételével kapcsolatos eljárást. A menekült hallgatókra 1920/21. tanévben ugyanis nem vonatkozott a törvényi korlátozás. Ezt kihasználva a szegedi egyetem is több, főként Erdélyből és a Délvidékről érkező zsidó hallgatót vehetett fel a rájuk vonatkozó számkontingensen felül.
 4. Eltérés mutatkozott végül a zsidó státusz megítélésében is. Szeged csupán azokat tekintette az arányszámok tekintetében zsidónak, akik önmaguk zsidó vallásúak voltak, azokat nem, akik már kikeresztelkedtek, még akkor sem, ha az ő szülei zsidók voltak.
- A szegedi egyetem gyakorlata, amely tehát a „*törvény betűjét tartotta szem előtt, s nem annak szellemét*”, igyekezett kimutatható módon megkerülni a megszorító rendelkezéseket. Ennek tudatában igen érdekes, hogy a Szegedi Új Nemzedék c. helyi szélsőjobboldali sajtóorgánium méltányolja a szegedi egyetem erőfeszítéseit a „keresztény magyar fajiság” küzdelmében.

(Délvidéki Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesülete) jelenlévő tagjait is küldték –, majd hitet tettek a numerus clausus eredeti állapotának hatályban tartása mellett. Kolosváry Bálint dr. professzor felszólalásában higgadságra és az igazoltatások beszüntetésére inti az ifjúságot. A jelenlévők „Zsidókkal nem tanulunk együtt!, „Nem engedjük be a zsidókat!” bekiabálások mellett végül is az igazoltatások mellőzéséről döntenek. A távozó hallgatók szorványosan éneklük az „erger-berger” c. gúnyos nótát, de a kerékpáros rendőrök megjelenésére a tömeg feloszlott.³⁸ A rektor mindazonáltal, hogy a diákságnak kellő ideje maradjon lecsillapodni a következő hét hétfőjétől 8 napra beszünteti a tanítást.³⁹

Bár az igazoltatások péntekre valóban megszűntek, nem múlt el az a nap sem incidens nélkül. A jogi karról a bajtársak kizavartak egy zsidó hallgatót.⁴⁰

Nem egészen egy hónappal később ismét fellángoltak az indulatok. A jól ismert jelszavak elhangzása után –,„Éljen a numerus clausus! Le Klebelsberggel! Le a zsidókkal!” – a hallgatók egy része a központi és a bölcsészeti kar épülete elé vonult. A központi épületnél várakozókat rendőrkordon vette körbe, miközben az épületbe érkező Riesz Frigyes – világhírű matematikus – professzort, vélhetően származása miatt kifütyülték. A Természettudományi Karon közben dulakodás alakult ki, melynek során az oda be nem engedett tüntetők kövekkel dobálták be az iskola ablakait. Az eset után a bölcsészeti kar dékánja, dr. Horger Antal az alábbiakban válaszolt az újságírók kérdéseire az egyetemi rend helyreállítására vonatkozóan: „Megnyugtathatom a közönséget, hogy holnaptól megszűnik az egyetemen minden rendzavarási lehetőség. Az egyetem tanácsa a rendőrséggel egyetértőleg olyan szigorú intézkedéseket léptet életbe, amelyek lehetetlenné teszik a zavargásokat. Az egyetemi épületbe csak azok a hallgatók tehetik be a lábukat, akiknek ott valóban dolguk van. A hallgatókat az egyetemi altisztek fogják igazoltatni. Meggyőződünk ugyanis arról, hogy a tüntetéseken nagyrészt az egyetemtől távol álló elemek vettek részt, különösen a felsőipariskola egészen fiatal diákjai, akik együtt kiáltoztak és tüntettek az első évesekkel, leginkább az első éves jogászokkal. A többiek, az egyetem komoly, tanulni vágyó hallgatósága az elejétől kezdve távol tartotta magát minden kilengéstől. Nem tudom mi lesz holnap a többi fakultáson, de hogy az én fakultásomon rend és béke lesz, hogy egyetlen tanulomat sem fogják megakadályozni a tanulásban, azt garantálom.” Az egyetem és a rendőrség közös fellépésének köszönhetően ezzel sikerült elejét venni a további erőszaknak.⁴¹

³⁸ Az „erger-berger” kezdetű nótát a bajtársak a numerus clausus törvény enyhítésének védnöke, Klebelsberg kultuszminiszter kigúnyolásának célzatával énekeltek.

³⁹ Csütörtökön este az egyetemi bajtársak egy csoportja tüntető menetben akart felvonulni a Délmagyarország nyomdájá ellen. Délmagyarország III. (1927) október 28. 1–2.

⁴⁰ Az egyetem kapujában megszűntek az igazoltatások, de a tantermekből eltávolítják a zsidó vallású hallgatókat. Délmagyarország III. (1927) október 29. 1–2.

⁴¹ A szegedi egyetemi front: utcai tüntetések, igazoltatások, közelharcok, zajos botrányok. Délmagyarország III. (1927) november 23. 1–2.

A numerus clausus eredeti verziójának kidolgozásában is részt vevő Turul nem csak a javaslat országgyűlési tárgyalásakor, de a törvénymódosítás elfogadása után is folytatta, gyakorlatilag évről évre, meghatározott forgatókönyv szerint a tüntetéseket, egészen a zsidótörvények meghozataláig.⁴²

1931-ben, miközben Klebelsberg Kuno az egyetem vendégszeretét élvezte, „Abcug Klebelsberg, éljen a numerus clausus!” kiáltásokkal indultak meg a zavargások a jogi karon, amelyek rövid úton pogrommá fajultak. Ahogyan a Dél-magyarország jelentésében olvasható, csoportokba szerveződött bajtársak rontottak rá a zsidó hallgatókra és ütlegettek őket. A támadások ellen a zsidó fiatalokat katonahallgatók és a piarista gimnázium keresztény diákjai védelmezték meg. A jogi karon kezdődő verekedések a bölcsészetre is áttértek, ahol a Csaba B.E. tagjai inzultáltak a zsidó hallgatókat. A verekedés egyébként a rektor személyes közbelépésére elcsitult, a verekedőket – akiről kiderült, hogy jobbra nem helyi illetőségű első és másodéves hallgatók voltak – azonosították. A tüntetést kiváltó konkrét okokra vonatkozóan ezúttal két magyarázat létezett. Egyik szerint a zsidó hallgatók a kibontakozóban levő olasz–magyar tárgyalások bojkottját tűzték ki célul, másik szerint egy személyes ok áll a háttérben, valószínűsíthető azonban, hogy az éveken át húzódó és konstans gyűlöletből fakadó puskaporos levegő vetett most ismét szikrát.⁴³

1933 decemberében a bajtársi szövetségek és további keresztény alapon álló diákszervezet követeli a zsidó hallgatók szeparálását. Amikor azok ezt késlekednek megtenni, megkezdődnek az újabb atrocitások, amelynek végén ismét rendőri erők bevonásával lehet helyreállítani a rendet. Az erőszakos események hatására a Turul szegedi fővezérsege az alábbi nyilatkozatot adta ki. „A mai egyetemi eseményekről meglepetéssel szereztünk tudomást, mert a nagygyűlés határozata az volt, hogy az elkülönítés nemsikerülte esetén az egyetemi bajtársi egyesületekbe szervezett hallgatók erőszakosságok alkalmazása nélkül tartózkodni fognak az előadások látogatásától. A nagygyűlés összehívói, akik között nemcsak a Turul szövetség tagegyesületének vezetői, hanem az összes keresztény egyetemi alakulatok vezetői szerepeltek, az úgynevezett gettórendszer bevezetéséhez csak azért járultak hozzá, mert ezzel lecsillapítani vélték az ifjúság végsőkig elkeseredett hangulatát. Sajnos ezt a célt nem értették meg, s az ifjúság nyilván külső behatásokra követte el a mai eseményeket. Ismételten és hangsúlyozottan kijelentjük

⁴² KEREPESZKI RÓBERT: *A zsidókérdés és az egyetemi bajtársi egyesületek a két világháború közötti Magyarországon*. In: *Tradicó és modernizáció a XVIII–XX. században*. Szerk.: BODNÁR ERZSÉBET – DEMETER GÁBOR. Budapest, 2008. 232.

⁴³ *Hétfőn délelőtt verekedést rendeztek a szegedi egyetemen*. Délmagyarország VI. (1930) november 11. 3–4. Az 1930-as évek első felének antiszemita megmozdulásainak figyelemre méltó forrását képzik Radnóti Miklós szegedi egyetemi éve alatt készült visszaemlékezései és levelei, amelyből képet kaphatunk a bajtársi egyesületek évről évre ismétlődő akcióiról és a rektori hivatal tehetetlenségéről.: Kiss 2009. 210.

valamennyi egyetemi szervezet nevében, hogy az ifjúság vezetői mindenkor arra törekednek, hogy a törvényes állapotok érvényesülésére az ifjúság csakis törvényes eszközöket vegyen igénybe. Elítélünk tehát minden atrocitást, bárki ellen is irányuljon ez.”⁴⁴

A Turul tevékenységének mérlegelésében azonban fontos megjegyezni, hogy a szövetség szegedi – és országos – tagszervezetének több konstruktív kezdeményezése is volt. A fiatal, állástalan diplomások ügyében kérte a kormánytól az álláshalmozások megszüntetését, illetve a „mammutfizetések” maximalizálását.⁴⁵ A háború idején gyűjtési akciókat indítanak a harctéri katonák szélesebb körű ellátására, ennek keretében ún. füsttelen napokat szerveznek, hogy az el nem szívott cigarettákat szolgáltatssa be a lakosság a katonák részére.⁴⁶ Megtalálhatjuk azonban a Turul munkásságában a falukutatást az „agrársettlemment” eszközeivel és egyéb, a népművelés tárgykörébe sorolható előadások szervezését is.⁴⁷

A Turul válsága

A Turul Szövetség az 1940-es évektől kezdődően újabb átalakuláson megy keresztül. Országos szinten a világháborúba való belépésünket követően felerősödik a bolsevikellenes propaganda, és új lendületet kapnak az antiszemita villongások.⁴⁸

A Szegedi Egyetemi Ifjúság 1940. decemberi megalakulásával egyértelműen a Turul pozícióinak szegedi meggyöngítése volt a cél. Szent-Györgyi Albert, aki nyíltan szembefordult a Turul szellemiségével, több intézkedéssel is hátrányosan befolyásolta annak működését. Szent-Györgyi rektorsága idején, bár a Csaba és Rákóczi B.E. belépett az egyesült ifjúság szervezetébe, meglehetősen elhidegült. Később azonban – különösen a SzeI zsidósággal szembeni elutasítóbb magatartására – Szegeden valamelyest enyhült a helyzet.

Sorsdöntőnek bizonyult azonban a debreceni követtáborozás, amely egy igen fontos kérdésben élte ki az országos szervezetek közötti ellentéteket. Itt Ambrus József és Fitos Vilmos jelöltek indultak az országos fővezéri titulusért. A régi vonalas Ambrus József a Turul addigi működésének szószólója volt, míg Fitos több ponton bírálta az addigi működést.⁴⁹ Elsősorban a „túlkoros diákvezérek”

⁴⁴ *Négy napra bezárták a szegedi egyetemet.* Szegedi Új Nemzedék XV. (1933) december 8. 1–2.

⁴⁵ *A Turul Szövetség a minisztériumhoz intézett memorandumában kéri az álláshalmozások megszüntetését.* Délmagyarország VII. (1931) december 24. 1.

⁴⁶ *Nagy sikerrel folytatják a gyűjtést a főiskolások a frontra harcoló katonák részére.* Délmagyarország XVIII. (1942) február 13. 4.

⁴⁷ Kiss 2009. 209.

⁴⁸ SZÉCSÉNYI ANDRÁS: *A Turul Szövetség revíziós propagandája.* Internet: <http://www.pestmlev.hu/data/files/201572583.pdf> (letöltve: 2012. április 19.)

⁴⁹ Ambrus Józsefet 1939-ben választják meg országos fővezérré, ő a tagság addigi kötelezettségén

— akik diplomájuk megszerzése után is a mozgalom előkelő tagjai maradtak – mozgalomban betöltött szerepét helytelenítette, másodsorban a Turul munkáját, a bajtársi eszme és a „jelszavak” puffogatásának szintjéről sokkal inkább a kreatív, teremtő munka felé kívánta terelni. A Turul azonban ezúttal a „retrográd” erőket választotta vissza a hatalomba, így a korábbi években, évtizedekhez képest változás az irányvonalban nem történt.

Az Ambrus-féle konfliktus az országos szervezetben azonnali szakadáshoz vezetett, és 1942 januárjában a Csaba Bajtársi Egyesület kilép a szövetségből.⁵⁰ Nem sokkal később kiválik a később a nyilasokkal szimpatizáló, főként idősebb turulistákból álló „társadalmi Turul” is.⁵¹

Szegeden a Babiczky Ede vezette kerületi vezérség az Ambrus-féle vonalat képviselte. Nem nézte jó szemmel a Csaba és a Rákóczi azon törekvését, hogy a SzEI-vel szimbiózisban működjenek. A Debrecenben felszínre tört polémia Szegeden – az egészségszervezet nyújtotta alternatívának is köszönhetően – felerősítve érezte hatását s bár az ismét nyeregbe kerülő Ambrus a csökkenő támogatás ellenére visszahelyezteti Babiczkyt a kerületi fővezérségbe, a folyamatosan csökkenő taglétszám és a lanyhuló tagszervezeti aktivitás mind a Turul válságának általános és helyi fokmérői voltak.⁵²

A reakciónak és a Horthy-rendszer emblematisz egyesületének tartott Turult végül 1945-ben az Ideiglenes Nemzeti Kormány rendelete oszlatja fel.⁵³

több ponton szigorított. Szécsényi András: A Turul Szövetség revíziós propagandája. Internet: <http://www.pestmlev.hu/data/files/201572583.pdf> (letöltve: 2012. április 19.)

⁵⁰ *A Csaba bajtársi egyesület kilépett a Turul Szövetségből*. Délmagyarország XVIII. (1942) január 11. 2.

⁵¹ *Kettéoszlik a Turul Szövetség*. Délmagyarország XIX. (1943) március 24. 3.

⁵² A Turul válsága. Szegedi Híd (1942) június 1–5.

⁵³ KEREPESZKI 2009. 376.